

SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES (SME) CREDITING PROGRAMS

PROGRAMI KREDITIRANJA MALOG I SREDNJEG PODUZETNIŠTVA

KUTNJAK, Goran & SVETIC, Hrvoje

Abstract: *The implementation and realization of entrepreneurial programs are impossible without the financial means provided by programs for crediting small and medium enterprises (SME). The advantage of this program lies in the acceptability of crediting since the interest rate is often subsidized by the state, county, city or municipality. However, the entrepreneurs have different starting positions depending on the budget status of the relevant territory. The crediting program in Primorsko-goranska County offered by the same institution represents the subject matter of this research whose objective is to indicate the necessity for more serious and in-depth implementation of these programs at all levels.*

Key words: *county, entrepreneurial programs, crediting, subsidizing interest rates*

Sažetak: *Provedbe poduzetničkih programa i ostvarenje njihovih ciljeva nezamisliva su bez kreditnih sredstava koja su (bila) dostupna programima kreditiranja malog i srednjeg poduzetništva. Prednosti programa odražavaju se u prihvatljivosti kreditnih sredstva čija je kamata često subvencionirana od strane države, županija, gradova i općina. Međutim, nisu svi poduzetnici uvijek u istoj poziciji, jer to predodređuje i proračunski „status“ njihovog pripadajućeg užeg i šireg teritorijalnog okruženja. Kreditiranje poduzetničkih programa na području Primorsko-goranske županije u kojima ista institucija participira predmetom su ovog istraživanja, s ciljem ukazivanja na potrebu daljnje, još ozbiljnije provedbe ovih programa sa svih razina.*

Ključne riječi: *županija, poduzetnički programi, kreditiranje, subvencioniranje kamata*

Authors' data: Goran **Kutnjak**, doc.dr.sc., Ekonomski fakultet u Rijeci, Rijeka, goran.kutnjak@efri.hr; Hrvoje **Svetić**, student, Ekonomski fakultet u Rijeci, Rijeka, hrvoje.svetic@odmah.hr

1. Uvod

Od konca 20. st. sve se više aktualizira važnost regionalnog gospodarskog razvoja i stjecanja konkurentske prednosti njihovih poslovnih subjekata. Nove koncepcije uloge države proizlaze iz spoznaje da se suvremeno gospodarstvo mijenja posredstvom: a) tehnološkog napretka i b) globalnom konkurencijom (Glas, 1999). Analogno tome, i Primorsko-goranska županija kontinuirano stvara predispozicije razvoja poduzetništva te u interakciji s drugim institucijama generira i provodi poduzetničke programe.

Potvrda takvih inicijativa rezultira sve naglašenijom snagom poduzetništva Županije i daljnjom tendencijom otvaranja novih poslovnih subjekata. To je „rezultanta“ provedbe brojnih i dugoročno projiciranih programa razvoja poduzetništva, od kojih su značajni i programi kreditiranja malog i srednjeg poduzetništva.

Opravdanost tih programa očita je u spoznaji da je „malo gospodarstvo“ zastupljeno: u strukturi trgovačkih društava Hrvatske s 99 %, u broju zaposlenih s 54 %, u dobiti s 44 %, u BDP s 55 %, u ukupnom izvozu s 25 %, a udio ukupne imovine u gospodarstvu Hrvatske čini 38 % (Horvat & Kovačević, 2004). Malo i srednje poduzetništvo Županije u tim pokazateljima participira s značajnim udjelima.

2. Institucionalna okruženja – kao činitelji razvoja „malog gospodarstva“

Poticanje razvoja poslovnih subjekata važno je za nacionalnu ekonomiju, kao i za regionalne i lokalne institucionalne razine te same poduzetnike. Razlozi su sadržani u nekoliko određenja: 1) doprinosu otvaranju radnih mjesta, 2) doprinosu na području inovacija, 3) povećanju dohotka regije, 4) te je malo gospodarstvo značajan dio šire regionalne gospodarske strukture (Glas, 1999).

Regionalni i lokalni razvoj usmjeren je na stalne promjene gospodarstva, društvenih djelatnosti i organizacije života ljudi, a usmjerava se mjerama ekonomske politike. Odvija se u više faza radi boljeg iskorištavanja lokalnih resursa, smanjenja regionalnih nejednakosti te teži uravnoteženom razvoju (Šverko, 1995).

Danas se distribucija gospodarske i političke moći između zemalja u svijetu mjeri razinom mogućnosti utjecaja svake zemlje na gospodarstvo svijeta. Nastoji se povećati svoj gospodarski utjecaj, kako bi u razvojnome smislu stekle prednosti u odnosu na druge (Udovičić, 2006). Isto tako, i Hrvatska kontinuirano pokušava ekonomski dostići razvijeni svijet i ima pozornost prema gospodarskom rastu (Družić, 2004).

Unatoč tome, pojedini autori ocjenjuju da je hrvatsko gospodarstvo od 1980. do 2000. g. bilo u kriznom stanju te da su se krizne tendencije nastavile i nakon osamostaljenja Hrvatske.

Umjesto ostvarenja osnovnih razvojnih ciljeva, hrvatska se nacionalna politika zasnivala na koncepciji „status quo stabilnost“ (Sirotković, 1999).

Ocjenjuje se da je navedeno razdoblje pored gospodarske krize bilo obilježeno i socijalnom i moralnom krizom na što je bitno utjecala državna ekonomska politika od 1994. do 2000. g. (Družić, 2001).

3. Svjetska i europska iskustva u razvoju malog i srednjeg poduzetništva

U teoriji ekonomskog razvoja učestalo se ukazuje na ulogu lokalnog poduzetništva te na značaj institucionalnih programa „potpore“. Empirijska istraživanja o ključnim čimbenicima regionalnog razvoja u europskim i američkim regionalnim jedinicama ukazuju na bitnost nekoliko čimbenika: 1) potporu regionalnih institucija razvojnim programima, 2) postojanje obrazovne radne snage, 3) niske porezne stope, 4) razvijenu infrastrukturu, 5) razvijenu razvojno–istraživačku djelatnost. Iz toga je razvidno da regije i lokalne jedinice imaju široke mogućnosti te čine sve glede stvaranja uspješnih poduzeća te formiraju razvojnu inicijativu (Karaman Aksentijević & Denona Bogović, 2001). Isto tako, i kod nas se aktiviralo određene razvojne programe te potaknuo gospodarski razvoj. Država je podupirala osnivanje nekih financijskih institucija za financijsku podršku malim poduzećima putem kredita, ali preteške za domaće poduzetnike. Neke općine, gradovi i županije dale su određeno mjesto podršci malih poduzeća i u svojim proračunima. No, prema pojedinim autorima, sve to (posebice financijska podrška) nije dalo očekivane rezultate, a uzroke nedovoljne učinkovitosti financijske podrške uočavaju u uvjetima kreditiranja, prevelikim vlastitim ulozima poduzetnika naspram iznosa kredita, jamstvima koja se pri odobravanju kredita zahtijevaju, tako da je gotovo sav poslovni rizik bio na teret malog poduzetnika (posebno hipoteke) (Deželjin & Deželjin, 2001). Nadasve, rezultati pojedinih istraživanja također ukazuju da se u mnogim tranzicijskim ekonomijama (posebice u jugoistočnoj Europi), sektor malih poduzeća nije razvijao dovoljno brzo da spriječi porast nezaposlenosti, niti je ispunio svoj potencijal kao pokretač rasta. Nisu se razvijala tako brzo kako se moglo očekivati iz iskustava naprednih zapadnjačkih tržišnih ekonomija. Te prepreke mogu se fokusirati kao: 1) financijske prepreke, 2) institucionalne prepreke, 3) prepreke unutrašnje organizacije i resursa, 4) prepreke vanjskog tržišta i 5) društvene prepreke. Empirijsko istraživanje, provedeno u BiH, Makedoniji i Sloveniji na uzorku od 794 mala i srednja poduzeća tijekom 2000. g. ističe temeljnu ulogu financijskih zapreka u zadržavanju razvoja i stvaranju posla u tranzicijskim ekonomijama jugoistočne Europe, kao i problem visokog oporezivanja te institucionalne prepreke (birokracija). Konstatira se da državna potpora malim i srednjim poduzećima ima vrlo mali učinak na razvoj te da se u tim zemljama moraju poduzeti daljnji naponi kako bi se razvile neke doista učinkovite strategije koje bi poduprle razvoj poduzetništva (Bartlett, 2002).

4. Programi kreditiranja poduzetništva u Primorsko– goranskoj županiji

Primorsko-goranska županija započela je još 1994. g. s programima kreditiranja poduzetništva, a tijekom niza godina realizirani su brojni programi kreditiranja malog i srednjeg poduzetništva i to uglavnom u suradnji s pojedinim ministarstvima i poslovnim bankama. Može se konstatirati da je za poduzetnike svaki novi program kreditiranja bio sve sadržajni i prihvatljiviji, kako u pogledu određenih pogodnosti, tako i u kontekstu neutraliziranja uočenih svekolikih prepreka. Pogodnosti svakog novog programa kreditiranja mogu se svesti na: 1) širu mogućnost korištenja

kreditnih sredstava, 2) nelimitiranje kreditnog maximuma, 3) korištenje kreditnih sredstava i za obrtna sredstva, 4) povećanje ročnosti, 5) subvencioniranje kamata, 6) manju kamatnu stopu nego li kod komercijalnih kredita, 7) kontinuirano smanjenje kamatnih stopa, 8) mogućnost reprogramiranja, 9) veće multiplikatore, 10) mogućnost odabira poslovne banke i sl. Kreditnim programima realizirano je oko 950 kreditnih zahtjeva, odobreno cca. 550.000.000 kn kreditnih sredstava te je otvoreno oko 2.100 novih radnih mjesta. Treba akceptirati i činjenicu da je kreditnim sredstvima jedan, ne mali broj poslovnih subjekata ostvario mogućnost daljnjeg rada, čime se omogućilo održanje određenog broja radnih mjesta (cca. 1.000). Ista bi ne dobivanjem kreditnih sredstava bila veoma upitna, kao i budući radni „status“ tih poslovnih subjekata. Pojedini kreditnim programima stvorene su poduzetnicima bitne olakšice tako da je npr. kamatna stopa koju su morali servisirati sami često bila manja nego li je bila „kumulativna“ kamatna stopa koju su subvencionirale Županija i ministarstva. Time su stvorene obveze Županije, ali i ministarstva po svim godinama povrata kreditnih sredstava, koje se moraju osigurati iz proračunskih sredstava. Tako npr. Županija za razdoblje od 2006.-2016. g. mora za kreditne programe izdvojiti u proračunima cca. 18,7 mil. kn (od 2002.-2018.g. čak 25,9 mil. kn). Olakotna je okolnost da je Županija od 1998.- 2003. g. morala garantno deponirati svoja sredstva koja se sukcesivno vraćaju u županijski proračun. Analogno tome, procjena „razlike“ od 4,1 mil. kn mora se tijekom godina mora osigurati u županijskim proračunima.

Godina	Subvencija Županije (1)	Povrat depozita Županiji (2)	Razlika u Proračunima (1-2)
2006.	3.565.000	1.631.861	-1.933.139
2007.	3.955.000	1.213.971	-2.741.029
2008.	3.300.000	4.188.311	+888.311
2009.	2.545.000	7.359.282	+4.814.282
2010.	1.940.000	155.587	-1.784.413
2011.	1.385.000	10.984	-1.374.016
2012.	1.000.000	0	-1.000.000
2013.	580.000	0	-580.000
2014.-2016.	440.000	0	-440.000
Ukupno	18.710.000	14.559.996	-4.150.004

Tablica 1. Odnos subvencioniranja kamata i povrata depozita od strane Primorsko-goranske županije za sve provedene kreditne programe

Najveći anomaliteti u provedbi kreditnih programa dijagnosticirani su u spoznaji da je najviše kreditnih sredstava angažirano u priobalju (72-80%), otocima (11-15%), te u Gorskom kotaru (5-12%), što ne odgovara političko-gospodarskom „zavjetu“ o uravnoteženom razvoju Županije, niti apsolutno „opravdava“ programe. Prosječno angažirana sredstva po kreditnom odobrenju redovito su veća u priobalju i otocima u odnosu na prosječno angažirana kreditna sredstva u Županiji, dok je to u Gorskom kotaru redovito i bitno ispod prosjeka, što prvenstveno proizlazi iz „podcijenjene“ procijenjene vrijednosti imovine poduzetnika kao osnovnog parametra za dobivanje kreditnih sredstava.

5. Zaključak

Programi kreditiranja malog i srednjeg poduzetništva, koji se na području Primorsko-goranske županije provode još od 1994. g., potvrdili su visoku osviještenost ukupnog institucionalnog okruženja. Brojnim programima kreditiranja godinama su stvarani

sve bolji uvjeti glede dostupnosti kreditnih sredstava, a time i stvarale predispozicije svekolikog razvoja. Rezultati su razvidni, kako u broju novonastalih poslovnih subjekata, tako i u broju novootvorenih radnih mjesta, investicijama, inventivnosti poduzetnika, novim proizvodima i uslugama, izveznoj orijentaciji, razini društvenog blagostanja – općenito razvoju. No, međutim, kako su tijekom provedbi programa kreditiranja dijagnosticirani i „kronično“ evidentni anomaliteti programa, neke već stereotipne pristupe kreditiranju ipak bi trebalo pomalo napuštati te se usmjeravati ka daljnjoj provedbi kreditnih programa pod nekim drugim „objektivnijim“ kondicijama, koje će, ipak, osiguravati ravnomjerniji razvoj Županije. Naime, prvenstveno iz razloga neobjektivno postavljenih državnih kriterija, koji uglavnom izjednačavaju „status“ poduzetnika na širem području Hrvatske (što je često u koliziji s realnim životom), Županija bi s gradovima i općinama (pored dosadašnjih, vlastito kreiranih kriterija provedbe), trebala modulirati i neke druge modalitete kreditiranja. Njima bi se trebalo stvoriti daljnje predispozicije razvoja poduzetništva generirane na „uravnoteženju“ razvoja Županije te time olakšale mogućnosti angažiranja kreditnih sredstava i kod onih poduzetnika koji svoju poslovnu aktivnost afirmiraju i u onim lokalnim sredinama u kojima je to iz različitih razloga mnogostruko teže.

6. Literatura

- Bartlett, W. (2002). Prepreke u razvoju malih i srednjih poduzeća u Bosni i Hercegovini, Makedoniji i Sloveniji: komparativna analiza, U: *Poduzetništvo, institucije, sociokulturni kapital*, Čengić, D, Vehovec, M. (ur.), .str. 95.- 110., Institut društvenih djelatnosti „Ivo Pilar“ , Zagreb, ISBN 953-6666-25-1
- Deželjin, J. & Deželjin, J. (2001). Razvoj malih i srednjih poduzeća u funkciji restrukturiranja gospodarstva i novog zapošljavanja u Hrvatskoj, U: *Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci*, Vol. 19., No. 1., str. 169.- 192., ISSN 1331-8004
- Družić, G. (2001). Ocjena ekonomskog razvoja Hrvatske u protekla dva desetljeća, *Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci*, Vol. 19., No. 1., str. 137.-152., ISSN 1331-8004
- Družić, I. (2004). *Resursi i tržišta hrvatskog gospodarstva*, Politička kultura, Zagreb
- Glas, M. (1999). Elementi strategije i politika razvoja malog gospodarstva u svijetu, U: *Poduzetništvo za 21 stoljeće*, Glas, M., Kraljeta, V., Pšeničny, V. (ur.), str. 45-60., Ministarstvo gospodarstva, Zagreb, ISBN 953-96311-6-5
- Horvat, Đ. & Kovačević V. (2004). *Clusteri – put do konkurentnosti*, Cera prom, M.E.P. Consult, Zagreb, ISBN 953-99576-1-3
- Karaman Aksentijević, N. & Denona Bogović, N. (2001). Utjecaj malog gospodarstva i obiteljskog poduzetništva na smanjenje nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj, *Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci*, Vol. 19., No. 1., str. 153.-168., ISSN 1331-8004
- Sirotković, J. (1999). Krizno stanje hrvatskog gospodarstva i mogućnosti zaokreta pravcu razvoja, *Tržište*, Vol. 11, No. 1-2, str. 27.-36., ISSN 1331-8004
- Udovičić, B. (2006). Temeljne odrednice razvoja, *Ekonomija*, Vol. 13., No 1., listopad 2006, str. 247.-265., ISSN 1330-0636